

Markus Rahkola

Digitaalisten kirjastopalveluiden saavutettavuus

Markus Rahkola, Valtiovarainministeriö, markus.rahkola@vm.fi

Digitalisaatio tuo mukanaan uudet haasteet myös kirjastojen palveluiden tarjontaan. Asiakkaiden siirtyessä ensisijaisesti digitaalisten aineistojen käyttäjiksi, aineistojen saavutettavuuden tulee kiinnittää huomiota aivan vastaavasti kuin kirjastorakennusten fyysiseen esteettömyyteen. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi julkisen sektorin elinten verkkosivustojen ja mobiilisovellusten saavutettavuudesta tulee voimaan syksyllä 2016. Saavutettavuusdirektiivi tulee asettamaan tekniset vaatimukset julkisen sektorin toimijoiden tuottamien verkkopalveluiden saavutettavuudelle. Direktiivi määrittelee teknisten vaatimusten lisäksi jäsenmaille raportointi- ja valvontavaatimuksia saavutettavuuden toteutumisesta.

Direktiivin soveltamisalaan kuuluvat kaikki julkisen hallinnon verkkopalvelut ja mobiilisovellukset. Soveltamisalaan on kuitenkin tehty poikkeuksia: direktiivi ei koske yleisradiotoimijoita, eikä tiettyjä sisältötyyppejä, kuten digitoituja kulttuurihistoriallisia aineistoja, joiden muuttaminen saavutettavaksi on hankalaa tai arkistoituja sisältöjä, joilla ei ole merkitystä julkisen hallinnon palveluiden käytön kannalta.

Lisäksi jäsenmailla on kansallista liikkumavaraa koulujen ja päiväkotien verkkosivujen sisällön saavutettavuuden toteuttamisessa. Suomessa direktiivin kansallinen toimeenpano käynnistyy syksyllä 2016.

Asiakkaiden yhdenvertainen mahdollisuus digitaalisiin palveluihin edellyttää teknisten saavutettavuusvaatimusten täyttymistä, mutta samalla myös innovatiivisia näkökulmia asiakkaiden palvelurajapintaan. Saavutettavuusdirektiivi hyödyttää kaikkia käyttäjiä ja sen kansallinen toimeenpano on yksi lainsäädäntöelementti toteutettaessa julkisen hallinnon digitalisaatiota. Verkkopalveluiden saavutettavuus ei kuitenkaan riitä kun tarkastellaan asiakkaiden mahdollisuuksia hyödyntää julkisen hallinnon tarjoamia palveluiden erilaisten digitaalisten tai fyysisten käyttörajapintojen kautta.

Jo nyt on nähtävissä, että asiakkaiden käyttörajapinnat julkisiin palveluihin tulevat muuttamaan. Olennaista onkin pystyä tarjoamaan mahdollisimman paljon (tieto)palvelurajapintoja, joiden ympärille on mahdollista toteuttaa erilaisia käyttöliittymiä. Esimerkiksi robotisointion mahdollisuudet esimerkiksi toimintarajoitteisille kirjastopalveluiden hyödyntämisessä ovat

valtavat. Samalla myös saavutettavuuden tekniset ja osin myös toiminnalliset vaatimukset muokkautuvat erilaisiksi kuin esimerkiksi saavutettavuusdirektiivissä on huomioitu.

Digitalisaation ja jakamistalouden mukanaan tuomat ensimmäiset muutokset on koettu jo kirjastopalveluissa. E-kirjalainaukset, välinelainaukset, avoimet tietorajapinnat, mobiilipalvelut, kaverilainat ja 24/7-itsepalveluajat hyvinä esimerkkeinä. Samalla kirjastojen rooli julkisena palveluna ja asiakkaiden kirjastolle asettamat vaatimukset muuttuvat. Informaatiomäärän kasvassa ja tiedon pirstaloituessa tiedonhankinnan ja -seulonnan osaaminen korostuu. Digitaalisten aineistojen teknisen saavutettavuuden lisäksi aineistojen löydettävyyden, ymmärrettävyyden ja tiedon käytettävyyden edistäminen on otettava huomioon myös kirjastopalveluiden kehittämisessä ja tiedon tuottamisessa. Tiedon käytettävyyden ja löytyvyyden parantaminen paikka- ja aikariippumattomissa toiminta- ja tietoympäristöissä nousee myös kirjastojen palvelutuotannon keskeiseksi vaatimukseksi.